

Взаємодія вищих навчальних закладів і військових структур у сфері підготовки фахівців з вогневої підготовки

Шовкун Василь Миколайович¹

Опубліковано	Секція	УДК
27.03.2024	Освіта/Педагогіка	355.232.6: 355.541.1

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10885980>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Представлена стаття відображає результати дослідження специфіки взаємодії вищих навчальних закладів і військових структур у сфері підготовки фахівців із вогневої підготовки. Визначено, що повномасштабне вторгнення РФ в Україну призвело до значних змін у сфері вищої освіти. Діяльність вищих навчальних закладів перейшла у режим воєнного стану, що змусило учасників освітнього процесу адаптуватися до нових умов, а саме почати освоєння нових військових професій. Важливою професією в умовах війни є фахівець (інструктор) з вогневої підготовки, оскільки вогнева підготовка завжди грала визначальну роль у підготовці військовослужбовців.

Сучасний військово-промисловий сектор активно представляє нові види стрілецького озброєння та способи ведення бойових дій, що вимагають впровадження інновацій у реалізації змісту та методиці викладання ряду дисциплін, присвячених вогневій підготовці.

Постійна еволюція Збройних Сил України спричинила розширення та ускладнення значень оперативних та тактичних функцій фахівців з вогневої підготовки та створила для них ряд серйозних викликів.

Проблема підвищення методичної майстерності фахівців (інструкторів) з вогневої підготовки неодноразово привертала увагу як вітчизняних, так і закордонних вчених і дослідників. Очевидно, що вирішення наукового завдання щодо анонсованої проблеми потребує подальшого розгляду, оскільки характер ведення бойових дій стрімко змінюється і те, що було актуально ще нещодавно, сьогодні вже може бути застарілим або навіть небезпечним для використання.

Результати проведених досліджень дають змогу зробити висновок, що підвищення кваліфікації фахівців з вогневої підготовки у контексті взаємодії вищих навчальних закладів і військових структур можна організувати за такими напрямками: вдосконалення та систематизація знань щодо застосування методів вогневої підготовки; вміння вибрати актуальну форму навчання; опановування специфічними прийомами навчання.

Також, згідно зі сферою професійної діяльності фахівців з вогневої підготовки, запропоновано ряд заходів щодо розвитку методичних навичок інструктора, які допоможуть підготувати спеціалістів високого ґатунку в майбутньому.

¹ викладач кафедри оперативно-тактичної підготовки, Національна академія СБУ України, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6504-5558>

Ключові слова: інтеграція знань, підготовка фахівців, оборонна готовність, стратегічні партнерства, вогнева дисципліна, безпекові студії, військово-цивільна співпраця, навчальні програми з безпеки.

Interaction of higher educational institutions and military structures in the field of training specialists in fire training

Annotation. The article reflects the results of a study of the specifics of interaction between higher education institutions and military structures in the field of firearms training. It is determined that the full-scale invasion of Ukraine by the Russian Federation has led to significant changes in the field of higher education. The activities of higher education institutions have switched to martial law, which has forced the participants of the educational process to adapt to the new conditions, namely to start mastering new military professions. An important profession in times of war is a firearms training specialist (instructor), as firearms training has always played a crucial role in the training of military personnel.

The modern military-industrial sector is actively introducing new types of small arms and methods of warfare, which require innovations in the implementation of the content and methods of teaching a number of disciplines dedicated to firearms training.

The constant evolution of the Armed Forces of Ukraine has led to the expansion and complexity of the operational and tactical functions of firearms training specialists and created a number of serious challenges for them.

The problem of improving the methodological skills of firearms training specialists (instructors) has repeatedly attracted the attention of both domestic and foreign scientists and researchers. It is obvious that the solution of the scientific task on the announced problem requires further consideration, since the nature of warfare is changing rapidly and what was relevant recently may already be outdated or even dangerous to use today.

The results of the conducted research allow us to conclude that the professional development of firearms training specialists, in the context of interaction between higher education institutions and military structures, can be organized in the following areas: improvement and systematization of knowledge on the application of firearms training methods; ability to choose the relevant form of training; mastering specific training methods.

In addition, according to the field of professional activity of firearms training specialists, a number of measures are proposed to develop the instructor's methodological skills, which will help to train high quality specialists in the future.

Keywords: knowledge integration, specialist training, defense readiness, strategic partnerships, fire discipline, security studies, military-civilian cooperation, security training programs.

Вступ

Необхідність дослідження взаємодії вищих навчальних закладів і військових структур у сфері підготовки фахівців з вогневої підготовки зумовлена рядом таких факторів:

- під час вогневої підготовки використовується вогнепальна зброя, що актуалізує питання безпеки. Саме підвищення майстерності фахівців із вогневої підготовки допоможе гарантувати безпеку під час вправ зі зброєю;
- більш ефективна передача знань та навичок майбутнім курсантам можлива тільки при глибокому розумінні методів навчання та методичних підходів;
- фахівці з вогневої підготовки в рамках навчальних програм із безпеки повинні постійно розвивати свої методи задля відповідності сучасним вимогам;

- саме військово-цивільна співпраця сприяє розробці та впровадженню професійних стандартів у галузі вогневої підготовки, що допомагає підвищити загальну оборонну готовність;
- інтеграція знань дає змогу стимулювати професійний розвиток фахівців із вогневої підготовки. Це сприяє високій якості їх знань та подальшій безпечній підготовці наступних фахівців.

Отже, взаємодія вищих навчальних закладів і військових структур у сфері підготовки фахівців із вогневої підготовки є важливою складовою частиною підвищення вогневої дисципліни та безпеки в рамках військово-цивільної співпраці.

Проблеми взаємодії вищих навчальних закладів і військових структур у сфері підготовки фахівців з вогневої підготовки є предметом ряду сучасних досліджень та привертає увагу вчених та інструкторів-практиків.

У роботах А. Жбанчика [1], О. Маркова [2] та Ю. Самсонова [3] розглянуто особливості стрілецької зброї та її використання задля вогневої підготовки фахівців. Також актуалізовано питання використання сучасної навчально-матеріальної бази для навчання військовослужбовців Національної гвардії України (НГУ) під час занять з вогневої підготовки.

В. Волошин акцентував увагу на реалізації сучасного змісту вогневої підготовки та безпеки офіцерів-прикордонників [4].

У науковій праці О. Устименко досліджується організація підсистем, компонентів і елементів військової освіти та їх взаємозв'язки [5]. І. Баркатов зробив висновок, що застосування 3D-технологій у навчальному процесі при підготовці особового складу ЗСУ дасть змогу значно підвищити якість та ефективність занять [6].

М. Козяр провів дослідження, яке показало, що при раптовому бойовому зіткненні з силами противника солдати Збройних сил України (ЗСУ), стріляючи з автоматичної зброї, переважно не влучали у противника, причому не важливо, як велась стрільба, – по нерухомих цілях або ж по добре видимих [7].

Науковий колектив на чолі з П. Пістряком також провів власне дослідження вогневої підготовки на основі діяльності підрозділів спеціального призначення. Аналіз операцій підрозділів показав, що при належному забезпеченні військовослужбовців озброєнням, технікою, приладами, високому рівню підготовки особового складу витрата боєприпасів на виконання поставлених задач є значною [8].

У статті А. Галімова розглянуто основні напрями розвитку методичної компетентності фахівців вогневої підготовки вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ) [9]. О. Коваль обрав предметом своєї праці питання підвищення ефективності методичної майстерності інструкторів з вогневої підготовки у закладах освіти правоохоронних органів, а вже в наступному дослідженні він розглянув проектування навчальної програми з дисципліни «вогнева підготовка» [10; 11].

Питання діагностики рівнів розвиненості методичної компетентності фахівців військово-спеціальних дисциплін у вищих військових навчальних закладах були у полі інтересів В. Остапенка [12].

Методика оцінювання рівня методичної підготовки керівників занять під час проведення бойового злагодження задля підвищення оборонної готовності була розглянута колективом науковців у складі О. Георгадзе, С. Столінця та О. Юр'єва [13].

Взаємодія освіти та науки у військовій сфері як стратегічний пріоритет державного управління в Україні описана у статті О. Гуляка [14].

І. Дяков розглядав питання методичних підходів до організації самостійної підготовки майбутніх офіцерів Сухопутних військ та визначив вогневу підготовку як один із видів практичних занять [15].

Відповідно, метою даної статті є дослідження взаємодії вищих навчальних закладів і військових структур у сфері підготовки фахівців з вогневої підготовки.

Для досягнення зазначеної мети були поставлені та виконані такі завдання дослідження:

- визначено важливість вогневої підготовки для майбутніх офіцерів ЗСУ;
- розглянуто зв'язок навчальних закладів і військових структур у сфері підготовки фахівців з вогневої підготовки;
- визначено основні компоненти методичної майстерності фахівців з вогневої підготовки;
- розглянуто зв'язок підвищення методичної майстерності фахівців вогневої підготовки та документів (Стратегічний оборонний бюлетень України);
- досліджено напрями підвищення методичної майстерності фахівців з вогневої підготовки;
- запропоновано низку заходів в рамках вищих навчальних закладів, що допоможуть фахівцю розвивати свої навички.

Матеріали та методи. Інформаційною базою поточного дослідження стала наукова література за тематичним спрямуванням, науково-аналітичні публікації українських вчених із досліджуваної проблематики, результати незалежних спостережень.

Теоретичною основою досліджень стали положення закордонної та вітчизняної військової науки та педагогіки.

Для досягнення поставлених завдань використані такі методи наукового дослідження:

- метод порівняльного аналізу – це метод пошуку і виявлення схожостей та розбіжностей властивостей об'єктів на основі зібраних статистичних даних або емпіричних досліджень. У цій науковій праці використовувався для порівняння ряду визначених компонентів методичної майстерності фахівців з вогневої підготовки;
- метод абстрагування використовувався у дослідженні з метою виділення основних понять та категорій;
- методи аналізу та синтезу застосовані в процесі ідентифікації етапів і факторів розвитку, а також найвпливовіших елементів досліджуваного об'єкту;
- індуктивний метод використано для прогностичного аналізу очікуваної ефективності взаємодії вищих навчальних закладів і військових структур у сфері підготовки фахівців з вогневої підготовки;
- абстрактно-логічний та діалектичний методи наукового пізнання, а також метод наукової абстракції застосовано у поточному дослідженні для формування теоретичних узагальнень, уточнення понятійного апарату, формулювання висновків;
- метод конкретизації використано для фіксації ефективності та доцільності засобів взаємодії вищих навчальних закладів і військових структур у сфері підготовки фахівців з вогневої підготовки.

Всі застосовані в дослідженні методи та їх цілі показані на рисунку 1.

Рис. 1. Методи дослідження та цілі, які вони вирішують

Джерело: власна розробка автора.

Результати

Для початку необхідно визначити значення поняття «вогнева підготовка». Вогнева підготовка – це один із головних предметів бойової підготовки та складова частина польового вишколу підрозділів [16]. Його мета – навчити особовий склад та підрозділи підтримувати озброєння в постійній бойовій готовності та вести ефективний вогонь по цілях противника в умовах сучасного бою для виконання поставлених бойових завдань.

У системі підготовки військових існує кілька основних ланок:

- вищі військові навчальні заклади (ВВНЗ);
- заклади передвищої освіти;
- військові навчальні підрозділи окремих закладів вищої освіти (ЗВО) [17].

Основними ВВНЗ України є:

- Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського;
- Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба;
- Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного;
- Військова академія в Одесі;
- Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації імені Героїв Крут;
- Українська військово-медична академія [18].

У рамках цих ВВНЗ вогнева підготовка вивчається тільки в окремих інститутах та конкретних кафедрах.

Положення про військові навчальні підрозділи ЗВО України було затверджено МОН України у 2018 році [19]. Військові навчальні підрозділи ЗВО України є символом взаємодії вищих навчальних закладів і військових структур у сфері підготовки фахівців

з вогневої підготовки. Хоч їх і не багато (всього 8), але саме вони дають змогу ЗСУ отримати освічені та високопрофесійні кадри.

Такими військовими навчальними підрозділами є:

- Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка;
- Військовий коледж сержантського складу Харківського національного університету Повітряних Сил;
- Військово-юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;
- Військовий коледж сержантського складу Військового інституту телекомунікацій та інформатизації;
- Військовий інститут танкових військ імені Верховної Ради України НТУ «ХПІ» у Харкові;
- Військовий коледж сержантського складу Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного;
- Інститут Військово-морських сил Національного університету «Одеська морська академія»;
- Відділення військової підготовки ФКМТ Національного університету «Одеська морська академія».
- Вогнева підготовка майбутніх фахівців є одним із найбільш важливих і відповідальних напрямів освітньої діяльності здобувачів освіти у ЗВО, які здійснюють підготовку майбутніх офіцерів, а також підвищення кваліфікації військовослужбовців Збройних сил України [20].

Важливим принципом підготовки майбутніх фахівців є планування освітнього процесу за принципом «від реальних проблем і потреб курсантів, навчальної дисципліни та наявних обставин» [21].

Також цей вид підготовки є надважливим для офіцерського складу Збройних сил з багатьох причин:

1. Фахівці з вогневої підготовки мають вміти діяти і в бойових умовах та бути лідерами у своїх підрозділах в будь-яких ситуаціях. Лідерство означає компетентність, що передбачає обізнаність у питаннях володіння зброєю та технікою. Саме належна вогнева підготовка допомагає підвищити бойову готовність та ефективність офіцерів у використанні вогнепальної зброї та інших бойових засобів.
2. Знання та навички вогневої підготовки допомагають офіцерам та їхнім підрозділам уникнути травм та втрат під час бойових дій. Дотримання правил безпеки та вміння ефективно взаємодіяти зі зброєю зменшують ризики.
3. Високий рівень вогневої підготовки може бути вирішальним у ситуаціях на полі бою та допомагати забезпечувати високу оборонну готовність.
4. Офіцери повинні бути прикладом для своїх підлеглих і лідерами у критичних ситуаціях. Знання різноманітних аспектів вогневої підготовки допомагають підвищити авторитет офіцера в очах його підлеглих. Вогнева підготовка передбачає не лише тренування на стрільбищах, а також навчання тактиці та використанню вогнепальної зброї в різних бойових умовах. Офіцери повинні бути добре ознайомлені з цими аспектами для успішного виконання своїх обов'язків.

На рисунку 2 показано вогневу підготовку майбутніх офіцерів розвідників на Чорноморському полігоні, що на Одещині, у 2019 році.

Рис. 2. Вогнева підготовка майбутніх офіцерів-розвідників

Джерело: [22].

Основними компонентами методичної майстерності інструктора з вогневої підготовки є:

- глибоке розуміння сутності процесу вогневої підготовки та навчання;
- знання основних типів зброї та техніки її використання;
- навички пояснення та комунікації;
- чіткий план навчання;
- вміння організовувати навчальний процес;
- використання симуляторів і тренажерів;
- оцінка прогресу підготовки та ведення звітності;
- саморозвиток в напрямі стратегічного партнерства з колегами з країн-членів НАТО.

Про популярність фахівців із вогневої підготовки може свідчити те, що на одну із найстаріших військових кафедр в Україні – Національного технічного університету «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» – цього, 2024, року навіть оголошували додатковий набір. Охочих не зупинили ні висока вартість навчання (8500 грн за семестр), ні доволі довгий його термін – 2 роки.

Вогнева підготовка в контексті навчання відіграє суттєву роль, оскільки триває по кілька днів на тиждень. Освітні послуги надаються за такими напрямками:

- бойове застосування військових частин і підрозділів, озброєних багатоканальними зенітними комплексами та системами середньої дальності;
- бойове застосування з'єднань, військових частин і підрозділів протиповітряної оборони Сухопутних військ.

Кафедра обладнана тиром, що дає змогу проводити навчальні стрільби з автоматів АК-74, пістолетів Макарова і Марголіна. Ці стрільби показано на рисунку 3.

Зараз освітню діяльність провадять 34 кафедри військової підготовки, що задовольняє потребу Збройних сил України у кваліфікованих військових фахівцях з вогневої підготовки і не тільки. Міністерства освіти і науки України та Міністерство оборони України працюють у рамках військово-цивільної співпраці над ініціативою, що передбачає реформування військових кафедр у цивільних ЗВО.

Рис. 3. Стрільби курсантів з АК-74 в рамках вогневої підготовки у ЗВО
Джерело: [23].

Студенти, які братимуть участь у пілотному проєкті, матимуть відповідну польову практику на навчальному полігоні, яка включатиме заняття із тактичної медицини, вогневої підготовки, психології та виживання. Успішні випускники курсу отримають військово-облікову спеціальність «Стрілець».

Одним із найнаочніших прикладів взаємодії вищих навчальних закладів і військових структур у сфері підготовки фахівців з вогневої підготовки є кафедра військової підготовки МНУ імені В. О. Сухомлинського, що була створена ще 1979 року та проводить військову підготовку громадян України за програмою підготовки офіцерів запасу з присвоєнням первинного офіцерського звання (молодший лейтенант запасу).

Майбутні фахівці з вогневої підготовки в межах програми «ДШВ. Стрілецька зброя та вогнева підготовка» вивчають ряд таких прикладних питань:

- основи балістики: внутрішня, зовнішня;
- автомат АК-74: прийоми стрільби та догляд;
- боєприпаси: класифікація та застосування;
- способи визначення дальності до цілі і практичне її визначення;
- основи і прийоми стрільби: техніка і помилки;
- огляд матеріальної частини механізованих підрозділів;
- огляд та використання станкових гранатометів;
- озброєння бойових машин та його застосування;
- правила стрільби з різних типів зброї;
- вогневі тренування;
- організація оборони;
- тренування управління вогнем;
- методика проведення вогневих тренувань [24].

Стратегічний оборонний бюлетень України [25] декларує удосконалення системи військової освіти та підготовки кадрів шляхом упровадження в ЗСУ передового досвіду, принципів і стандартів держав-членів організації НАТО. В документі також згадується підвищення методичної майстерності фахівців вогневої підготовки шляхом ряду таких заходів:

- використання досвіду АТО та ООС;
- удосконалення матеріальної бази учбових закладів;

- збільшення кількості практичних занять;
- впровадження методик НАТО [26].

Узагальнення досвіду взаємодії вищих навчальних закладів і військових структур у сфері підготовки фахівців з вогневої підготовки та наукових публікацій, що розглядали проблему дослідження, дають змогу визначити основні напрями підвищення майстерності фахівців з вогневої підготовки як такі:

- вдосконалення знань щодо застосування методів вогневої підготовки: ширше використання тренувального, пошукового, творчого, пізнавального та наочного методів на противагу словесному.
- вдосконалення знань про різні форми навчання: місце проведення практичних занять та їх тривалість; алгоритм дій всіх учасників; використання зброї та техніки за необхідності. Основними формами занять мають стати практичні: бойові стрільби, вогневе тренування.
- вдосконалення прийомів навчання: зрозумілість демонстрації для всіх учасників процесу та розбиття складних дій на кілька етапів. Для початку потрібно ознайомити з конкретним прийомом, потім навчити йому і перевірити, чи закріпились знання, а вже далі провести його відпрацювання у вигляді тренування.

Оскільки розвиток майстерності фахівця з вогневої підготовки вимагає системного підходу, то необхідно запропонувати ряд заходів, що допоможуть фахівцю розвинути свої навички.

Основні запропоновані заходи та цілі їх проведення наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Запропоновані заходи задля розвитку майстерності фахівця з вогневої підготовки та цілі їх проведення

№	Запропоновані заходи	Цілі
1	Участь у семінарах з питань вогневої підготовки	Отримання нових даних
2	Вивчення нових підходів	Розвиток стратегій навчання
3	Запис занять та їх подальший аналіз	Виявлення і виправлення помилок
4	Створення планів занять	Чіткі і структуровані тренування
5	Спостереження за заняттями інших фахівців	Вивчення чужих методів підготовки
6	Взаємообмін із колегами	Можливість порівняти прогрес занять
7	Використання сучасних технологій імітації бою	Можливість отримати практичні навички без виїзду на полігон
8	Участь у курсах підвищення кваліфікації	Покращення навичок викладання в майбутньому
9	Постійний контроль та перевірка психологічного стану	Можливість виконувати основні завдання без небезпеки для оточуючих
10	Активна участь у науковій діяльності	Розробка новітніх методик та підходів організації вогневої підготовки

Джерело: власна розробка автора.

Висновки

Отже, взаємодія вищих навчальних закладів і військових структур у сфері підготовки фахівців з вогневої підготовки була в Україні завжди, але ще більше активізувалась після агресії РФ проти нашої держави. Система військової підготовки України є доволі розвиненою, оскільки сформована з кількох ланок. Саме військові навчальні підрозділи ВНЗ України є символом взаємодії вищих навчальних закладів і військових структур у сфері підготовки фахівців з вогневої підготовки, як було визначено на прикладах військової кафедри Національного технічного університету «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» та кафедри військової підготовки МНУ імені В. О. Сухомлинського.

Основні реформи підготовки військових фахівців відбуваються шляхом впровадження у ЗСУ передового досвіду, принципів і стандартів держав-членів організації НАТО. Саме завдяки цим реформам воїни ЗСУ дають агресору гідну відсіч уже впродовж двох років.

Результатом наукової роботи стали рекомендації задля розвитку майстерності фахівця з вогневої підготовки, які можуть виконуватися тільки при поглибленні взаємодії вищих навчальних закладів і військових структур.

У подальших дослідженнях необхідно розглянути ряд таких питань:

- навчання фахівців з вогневої підготовки поводженню зі зброєю зразку країн-членів організації НАТО;
- можливі напрями розширення співпраці вищих навчальних закладів і військових структур;
- дослідження матеріальної бази вищих навчальних закладів і рекомендації щодо її модернізації в контексті підготовки військових фахівців;
- співпраця вищих навчальних закладів і військових структур щодо підготовки фахівців ДШВ. Оскільки, хоч вони і мають вогневу підготовку, але вона відрізняється від загальної через специфіку цього роду військ.

Список використаних джерел

1. Вогнева підготовка : навчально-методичний посібник / А. В. Жбанчик та ін. Дніпро : ДДУВС, 2017. 149 с.
2. Стрілецька зброя та вогнева підготовка : роб. прог. навч. дисципл. / О. В. Марков та ін. Харків : НАНГУ, 2020. 41 с.
3. Самсонов Ю. В., Мудрик В. Г. Актуальність використання сучасної навчально-матеріальної бази для навчання військовослужбовців НГУ під час занять з вогневої підготовки. *Молодий вчений*. 2019. № 2 (66). С. 171–174. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-2-66-38> (дата звернення: 03.03.2024).
4. Волошин В. Д. Особливості формування вмінь застосування спеціальних засобів і зброї майбутніми офіцерами-прикордонниками у процесі фахової підготовки : методичні рекомендації. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2017. 88 с.
5. Устименко О. Модель системи державного управління військовою освітою України. *Вісник Національної академії державного управління*. 2011. № 2. С. 115–123.
6. Баркатов І. В., Бабак С. А. Використання 3D-технологій для підвищення ефективності освоєння та експлуатації ОВТ. *Проблеми координації воєнно-технічної та оборонно-промислової політики в Україні. Перспективи розвитку озброєння та військової техніки* : тези доповідей VI Науково-практичної конференції (м. Київ, 11–12 жовтня 2018 р.). Київ, 2018. С. 28.
7. Козяр М. М., Виноградський Б. А., Ковальчук А. М. Основи влучної стрільби : навч. посіб. Львів : ЛДУБЖ, 2008. 106 с.

8. Пістряк П. В., Муленко О. О., Самсонов Ю. В. Вогнева підготовка : навч. посіб. Харків : НАНГУ, 2016. 68 с.
9. Галімов А. В. Основні напрями розвитку методичної компетентності викладачів вогневої підготовки вищих військових навчальних закладів. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2019. № 4. URL: <https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/pedvisnyk/article/view/239> (дата звернення: 03.03.2024).
10. Коваль О. Є. Теоретичний аналіз підвищення ефективності методичної майстерності викладачів вогневої підготовки у ВНЗ правоохоронних органів України. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогіка*. 2015. 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2015_4_10 (дата звернення: 03.03.2024).
11. Коваль О. Є. Дидактико-технологічне проектування навчальної програми з дисципліни «Вогнева підготовка». *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки*. 2015. № 1. С. 127–135. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadpsn_2015_1_13 (дата звернення: 03.03.2024).
12. Остапенко В. С. Критерії та показники діагностування рівнів розвиненості методичної компетентності викладачів військово-спеціальних дисциплін у вищих військових навчальних закладах. *Вісник Національного університету оборони України*. 2013. № 4. С. 114–119.
13. Георгадзе О. А., Столінець С. Л., Юр'єв О. О. Часткова методика оцінювання рівня методичної підготовки керівників занять під час проведення бойового злагодження артилерійської бригади. *Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони*. 2019. № 2 (35). С. 155–158. DOI: <https://doi.org/10.33099/2311-7249/2019-35-2-155-158> (дата звернення: 03.03.2024).
14. Гуляк О. В. Взаємодія освіти та науки у військовій сфері як стратегічний пріоритет державного управління в Україні. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2021. № 2 (29). С. 63–68. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jsptui/handle/123456789/4422> (дата звернення: 03.03.2024).
15. Дяков С. І. Сучасні методичні підходи до організації самостійної підготовки майбутніх офіцерів Сухопутних військ. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки*. 2015. № 1. С. 102–113. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnadpsn_2015_1_11 (дата звернення: 03.03.2024).
16. Туртаєв Ю. В. Стрілецька зброя та вогнева підготовка. Частина 1. Озброєння підрозділів Збройних сил України : навч. посіб. Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2017. 218 с.
17. Смуток Б. Військові навчальні заклади України: де готують кадри для ЗСУ. *Chas.News*. URL: <https://chas.news/not/viiskovi-navchalni-zakladi-ukraini-de-gotyuyut-kadri-dlya-zsu> (дата звернення: 03.03.2024).
18. Вищі військові навчальні заклади та військові навчальні підрозділи вищих навчальних закладів України. *Полтавський обласний ТЦК та СП*. URL: <https://tck.pl.ua/navchannia-u-vvz/vyshchi-navchalni-zaklady/> (дата звернення: 03.03.2024).
19. Про затвердження Положення про військові навчальні підрозділи закладів вищої освіти : Наказ МОН України від 15.08.2018 р. № 910/412. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1229-18#Text> (дата звернення: 03.03.2024).
20. Мислива О., Бодирев Д. Вогнева підготовка: інновації vs традиції. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ: Науковий журнал*.

2021. № 1. С. 23–28. DOI: <https://www.doi.org/10.31733/2078-3566-2021-1-23-28> (дата звернення: 03.03.2024).
21. Малафійк І. В. Дидактика : навч. посіб. Київ : Кондор, 2005. 398 с.
22. Вогнева підготовка майбутніх офіцерів-розвідників. *Головне управління розвідки*. URL: <https://gur.gov.ua/content/vohneva-pidhotovka-maibutnikh-ofitserivrozvidnykiv> (дата звернення: 03.03.2024).
23. Самченко В. Стандарти НАТО: безперервна освіта від лейтенантів до генералів. *Національний університет оборони України*. URL: <https://nuou.org.ua/u/news/standarti-nato-bezperervna-osvta-vd-lejtenantv-do-generalv.html> (дата звернення: 03.03.2024).
24. ДШВ. Стрілецька зброя та вогнева підготовка. *Кафедра військової підготовки МНУ імені В. О. Сухомлинського*. URL: http://military.mdu.edu.ua/?page_id=1015 (дата звернення: 03.03.2024).
25. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України» : Указ Президента України від 17 вересня 2021 року № 473/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4732021-40121> (дата звернення: 06.03.2024).
26. Зельницький А. М., Заболотний О. А. Викладач вищого військового навчального закладу в сучасних умовах: розвиток професійної компетентності – нові виклики. *Військова освіта*. 2016. № 2. С. 83–92. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vios_2016_2_13 (дата звернення: 03.03.2024).